

24 tundi rajal, vastutegevusest rääkimata

Sakala malev korraldas aprillis taas patrullivõistluse Sõduriproov, mille lõpetasid ette antud 24 tunni jooksul vaid esikolmikusse mahtunud lahingupaarid.

Ehkki eelnevatel aastatel on nii mõnigi kord rada etteantud aja jooksul läbitud, on esikoht siiani saavutamata jäänud. Aga usk, et võit on võimalik ja midagi üleloomulikku selle saavutamiseks tegelikult tegema ei pea, tõi mind jällegi rajale. Sel aastal juba seitsmendat korda.

Eelmisel aastal tehtud muudatus, et võistlusrajale minnakse reede õhtul ja lõpetatakse laupäeva õhtul veel valgel ajal, on lõpetanud lahingupaaride arvu kasvatanud. Kõige raskem osa, pimedas liikumine, on kohe võistluse algul ära. Rännaku teine pool, kui füüsis ja vaim kipuvad vankuma, jääb valgesse aega ja on seetõttu veidi kergemini talutav. Negatiivne külg on sellel muudatusel samuti – varem kadus õhtu saabudes koos võitlejate motivatsiooniga ka vastutegevuse innukus ja ka arvukus, mis muutis öise liikumise vähestele jätkajatele isegi kergemaks kui päevase.

Esikoha lootus ei kadunud, kuni ...

Hoolimata viperustest vastutegevuse ja pimedas orienteerumisega, tõusime me ikkagi igas kontrollpunktis oma esialgse stardipositsiooniga võrreldes koht koha haaval järjest kõrgemale. Korra tekkis isegi tunne, et ehk on sellel aastal lõpuks võimalik kauaoodatud esikoht napsata (ja sellega kaasaskäiv pussnuga tundus tõeliselt äge). Kahjuks said öine väga raske maastik ning algselt valitud ülikire tempo kaaslase jalgadele saatuslikuks. Seetõttu pidin teise poole rajast läbima üksinda. Lahingpaarilise puudumine andis järgnevates kontrollpunktides väga valusalt tunda ja trahviminuteid lisandus ohtralt.

Trassi teisel poolel, kui jalad ja vaim juba parajalt pehmed, oli vahejuhtum, mis tagantjärele muigama paneb. Olin lähemas alale, kus koordinaatide

Jõgi tuli ületada kasutades kõisi.

Fotod EINAR MAHL

järgi pidanuks olema järgmine kontrollpunkt. Vesi oli otsas ja mõte liikus juba ammu omi radu. Kaarti ka kogu aeg ei jälginud ja järsku nägin enda ees kontrollpunkti ning kuuse all põõnavat kohtuniku. Ajasin siis tukkuvat vormis mehe üles ja uurisin, mis ülesannet siis selles punktis ka teha tuleb. Enne ülesandele asumist palusin siiski juua. Mulle ulatati pooltühi pudel, mille ma hetkega tühjaks jõin. Kui küsisin kanistrit, et oma joogipudel ka ära täita, siis öeldi, et rohkem vett punktis polegi.

Siis tundus, et midagi on väga valesti. Kohtunik hakkas siis uurima, et kas olen Kaitseliidust. Tegin suured silmad ja küsisin, et kes siis tema on? Selgus, et kuuse all põõnaja oli noorkotkas ja parajasti pidi ka neil mingi võistlus olema. Täna sin teda sooja vastuvõtu eest ja jätkasin oma matka. Minu kontrollpunktini oli veel ca 500 meetrit minna.

Kaotatud 20 minutit

Mida lähemale lõpule, seda aktiivsemaks muutus ka vastutegevus. Kui võistluse juhendi järgi oli vastutegevuse eesmärgiks hoida võistlejad eemal avatud aladest ja teedest, siis hakkas tunduma, et vahepeal on eesmärk muutunud ja võistlejad

tahetakse hoopis metsast välja kõrvetada. Kuna lagedaid alasid nappis, siis tuli veelgi sügavamale metsa pugeda ja ettevaatlikumalt liikuda. Pähe hakkas pugema rumal mõte, et rohkem ma sellest võistlusest enam kunagi osa ei võta. Lõpuks tuli siiski ka viimane kontrollpunkt, kuhu jõudsin kolmanda võistkonnana (startisime kaheksanda paarina).

Esmaspäeval võistluse protokollil lugedes selgus, et olin jäänud neljandaks ja ei mahtunud 20 minutiga lubatud ajaramidesse. Just need 20 minutit olin ma ju istunud peale starti esimese kontrollpunkti ukse taga, kuna korraldajad ei suutnud ajagraafikus püsida ... Või üks kaotatud elu, mida poleks tohtinud juhtuda, aga väsimus oli hetkeks kaine mõistuse alla surunud. Rääkimata sellest, et need 20 minutit oleks lihtsalt võinud kiiremini käia. Jõudu ju selleks veel oli.

Positiivne oli aga see, et ma jõudsin ikkagi lõpuni välja. Läbisin 54 kilomeetrit ja mis kõige positiivsem – jalgadel polnud ühtegi villi. Juba järgmisel päeval pärast võistlust oli see rumal mõte „ei iialgi enam“ kuhugi kaugemale ajusoppidesse taandunud.

Toomas Värva
Sakala maleva
kaitseliitlane

Foto ENNO OTTIS

Autor: UNO MINKA

Selle aasta suurõppuse koondnimeks on Siil. See on Eesti Kaitsväe uus stiil Eesti pinnal NATO-meestel kindel samm Võitlustahe tugev, see on võimas nagu tamm

Tegevälased, reservistid, kaitseliitlased ühes koos Heidutus on karm, see pole pelgalt mingi poos Lahingkärsed selged, juhid targad üksuste ees Olgu lahing metsas, põllul või sügavas merevees

Eesti kaitsvägi karastub ja uusi kogemusi saab juurde Palju õppinud mehi, naisi leiab tee lahingüksuste suurde Nii kindlalt kaitsitud on me pere, rahvas, kogu maa Ja ükski vaenlane me vabadust piirata ei saa

Kes ise ennast kaitsta ei oska, või ei soovi See laseb vaenlasel tungida oma õue, hoovi Oma rahvas meile argust andeks iial ei anna Seepärast Sinagi uhkelt kaitsväelase vormi kannal

Võrus, 27. aprillil 2015

Lahingusse tormavad aina uued värsked jõud Hea on liikuda, sest meil ei valitse kuumus, leitsak, põud Tapa polügoonil raskekahurid valjult paukusid Nii et ümbruskonna külades kõik koerad haukusid

NATO kotkad pommitasid täpselt sihtmärke Sooritused pingelised, õhtul vaja vahetada higiseid särke Autokolonnid kohati ümmistasid Eesti teid Masinad vedasid kahureid raskeid, uhke tunne oli näha neid

Ei pane pahaks keegi liikluspääsikut ja ajakadu Ei virise põllumees, nähes sõdurite poolt põldudele tallatud radu Ennetus ja selgitustööd on teinud CIMIC hästi vara Saab õiglaselt hüvitatud iga õppustel lõhutud aed või tara

Eesti rahvas teab, et harjutada kaitsväel on vaja Mis sest, et vahest häirib kahurimüra ja lahingkaja Iga õppus annab juurde uusi oskusi, sisendab kaitsesetahet Olgu vastane ülekaalus, võimsam, sel pole mingit vahet

Peab iga sõdur olema valves, kuigi peale tikub uni magus „Ei tohi suikuda“ – see fraas peab võitlejal pidevalt tagus Keha väsinud, saapad rasked, nagu oleks täis nad tina Külmetusest hää on kähe, pühkima peab jälle märga nina

Et võita lahinguid, kui ootamatult tabab riiki sõjaohut Peab iga Eesti mees teadma kindlalt, kus on tema koht Haara kiirelt oma relv, vaprust, visadust, jõudu näita Siis jälle vabadustõrvikut me maal saab kõikjal läita

Võrus, 29. aprillil 2015

Suurõppus hoogsalt algas Eesti kaitsväes Ja nüüd ongi siil, Sinu etteaste käes Ennast turri tõmba, rünnakuks Sa valmistu ruttu Kui taanduda vaja, siis tõmba kiirelt, nähtamatult uttu

Sul tuhat okast, iga ründaja saab tunda valu See on salarelv, mida vaenlane iial ei talu Kaotaja häbit pangeb, põõsasse peitu poeb Väike siil, Sa oled vapper, iga võit nüüd loeb

Siil on väga kiire, osav, kaval peas tal iga mõte Vanematel päritud tarkus, tõhus iga valuvõte Su kiiret rünnakut ei peata ükski takistus, ei tõke Kui on puhkus, siis ohutult Sa süüta lõke

Siil, nüüd oled kõigest kuulsam, tuntuim loom Mis sest, et endal väike, lühike pea ja koon Sa võitsid vapralt, enesekindlalt ja ausalt kõiki Rünnetes visalt vaenlast, joostes nendega võiki

Võrus, 6. mail 2015

TULEKUL

Tartu malev

6. juuni Tiirulaskmised ja erialaõpped (LaKo).

13. juuni Tiirulaskmised ja erialaõpped (StaKo).

12.–14. juuni Nooremallohvitseride kursuse 8. nädalavahetus.

23. juuni Maakaitsapäev.

Tartu Kodutütred

3.–4. juuni KEAT laager, koolinoortele matkatarkuste õpetamine.

5.–6. juuni Vabatahtlike juhtide õppepäevad.

Sakala malev

6. juuni Oma Maa konverents.

8.–11. juuni Riigikaitselaager Abja gümnaasiumi ja Kitzbergi gümnaasiumi õpilastele.

13.–14. juuni JUHT III kursus organisatsiooni juhtidele.

23. juuni Maakaitsapäev Viljandis.

Sakala kodutütreid ja noorkotkad

14. juuni Leinapäev, koostööõritus klubiga Memento.

29.–30. juuni RMK laager.

Valgamaa malev

16. juuni Tegevus hoonestatud alal II etapp.

Võrumaa malev

5. juuni Maleva laskurgrupi lasketreening Männikul.

13. juuni Antsla üksikkompanii aastapäevaüritus Antslas.

18. juuni Maleva vabatahtlike allüksustepealike teabepäev Võrus.

23. juuni Maakaitsapäeva ja võidupüha tähistamine ning Võru linna jaanituli Tamula rannas.

27. juuni Antsla üksikkompanii laskevõistlus Tsiatsungõlmaal.

Võrumaa noorkotkad ja kodutütred

5.–7. juuni Maakondlik laager Võrumaal Voki külas.

6. juuni Meditsiinivõistlus.

8.–11. juuni Laskelaager Männikul.

8.–11. juuni Orienteerumislager Põlvamaal.

18.–21. juuni Kodutütred osalevad Norras kodukaitse noorte võistlustel.

OMA MÕTE

Õigustatud ja õigustamata veri

Viimasel ajal on palju räägitud vägivaldast televisioonis ning selle hukutavast mõjust meie noorsoole. Filmides plahvatavad pommid, tärisevad automaadid ning voolab veri. Tõepoolest. Ühe päeva jooksul telepurgis näidatud laipu juba ammu enam sõrmede peal üles ei loe. Samas pole asjalood kaugelki mitte nii mustvalged kui näppu viibutavad analüüsijad seda paista lasevad.

Mina olen kodanik, kes on üles kasvanud selliste kultus-sarjadega nagu „Seitseist kevadist hetke“ ning „Neli tankisti ja koer“. Jah, ma tean, need olid hallides toonides ja üle völli keeratud nõukogude propagandat täis naiivse võitu taiesed, aga mulle läksid korda hoopis truu koer Šarik ja erinevate elusaatustega meeste kasvamine lahutamatuks sõpradeks. Ma annan endale aru, et minu õnn oli olla vööra režii all väikese marakratina. Seepärast mäletan pörsapõlvest pigem kuldkollaseid kaljavaate ja trippidega Marati dresse kui raudset eesriiet ja telefonikõnede pealtkuulamisi. Ja ma ei suuda iial ligilähedaseltki aimata, mida võisid tunda inimesed vangilaagrites või loomavagunitega Siberi suunas loksudes.

Küllap nägid stalinistlikku hirmuvalitsust ja nahkmantlites KGB-ohvitseride töövõtteid täiel rinnal maitsta saanud kodanikud ka noid vanu sõjafilme hoopis teistsuguses valguses. Või olin ma hoopis erand, kui ei tundnud peale sarja vaatamist vastupandamatut tungi pioneeriks astuda? Tegelikult usun, et reaalsustaju hoidsid paigas mu vanemad, kes küll ei keelanud tankistide seiklustele kaasa elada, kuid pikkisid filmivaatamise vahele ka kavalalt ajalooenguid. Seepärast soovitan esimese asjana oma jõnglasi käskude ja keeldude asemel lihtsalt kõrvalt jälgida ja vajadusel vaikselt õigele teele suunata.

Teisalt, nagu tänane Venemaa poliitika näitab, ei tohi eelnevalt kirjeldatud põnevusfilmide žanri sugugi alahinnata. Praegu vorbitakse jaburaid propagandafilme sealpool Peipsi järve nagu suvises mererannas liivakooke. Ja infosulus rahva kõrvade vahel sigineb pikselhaaval arusaam, et kogu maailm on nende vastu. Niisiis on propagandafilmid võimas relv ning kaasaegse sõja üks lahutamatu osad ja igal juhul tasub silmad lahti hoida, et süütud ja rikkumata hinged neist pihta ei saaks.

Kui aga nüüd vägivalda juurde tagasi tulla, siis on tegelikult terve rida teisi võika sisuga filmžanre. Loomulikult on täiesti vastuvõetamatu ilma süžeeta rämp, kus mingid robotid ja kollid üksteist õhku lasevad nii, et rohelist lõga ja soolikaid pitsib nagu rakette uusaastaõõ taevas. Eriti õudne on seda näha hommikuses multifilmiprogrammis. Tegelikult tuleks taolist jura näitava telekanali ostujuht üldse mõne vähem vastutusrikka töö peale saata.

Minu meelest ei tohiks seiklus- ja põnevusfilmides olla lubatud vägivald vägivalda pärast. Noh, et vaatavad filmimehed kukalt sügades musta materjali ja tundub, et on ikka mõtetu kräpp küll ja siis asendavad püssilasust põõsasse vajunud ohvri stseeni uuena, kus kõigepealt vaesekese ajud vastu kaamerasilmasid laiuli määratakse, noaga kõht lõhki lõigatakse, silmad välja torgitakse ja lõpuks pea nüri võinoaga otsast saetakse.

Kui nüüd rääkida aga ajaloolistest sõjafilmidest, on lugu hoopis teine. Sest maailma ajalugu ongi tegelikult ju sõdade ajalugu. Ja et nii enda kui teiste riikide ja rahvaste olemust ja eripärasid paremini mõista, tuleb üht-teist teada ka sõdadest. Eestit on rüüstanud ja lõhkunud mitmed riigid. Ja kunagi pole nad tulnud õhupallide ja värviliste lippudega. Ikka relvadega. Ja relvade vastu saab paraku ainult relvadega. Seepärast ei tohi mingil juhul noorte silmi sidudes neid hädavajalikest teadmistest ilma jätta. Pealegi näitavad ausatel alustel vändatud ajaloolised sõjafilmid ju seda, mis kunagi päriselt toimunud, mitte mõne Hollywoodi ärihai luulusid.

Pika jutu lõpetuseks: vägivald ekraanidel võib olla väga erinev. Ei tohi tolereerida põhjendamatu vägivalda, kuid ei tohi maha salata vägivalda, mida taludes on võideldud oma riigi ja rahva iseseisvuse eest. Me ei taha ju kasvatada oma lastest koletisi, vaid kodumaad armastavaid kodanikke.

Üllar Priks

Sakala ajakirjanik

VABANDUS

Aprillikuu lehes avaldatud artiklis „Kolm sinilille õitsevad“ on Merlit Aldošin saanud ametinimetuseks ringkonna esinaine. Õige on Võrumaa ringkonna instruktor. Loo autor Eda Kivisild palub vabandust.

Sõduriproovi võitja: tuli läbida kõige ausamat Kesk-Eesti võsa

Läksime lahingpaarilise Keijo Kokamägi rajale eelkõige võistlust nautima ning ennast proovile panema, mõtlema väga pingsalt tulemusele. Minu jaoks oli see neljas kord võistelda ning ühtlasi esimene kord, kus rada kontrollajas läbitud sai. Keijol oli see üldse esimene kord Sõduriproovil osaleda.

Teadsin varasemast kogemusest, et tegemist pole lihtsa laupäevase jalutuskäiguga metsas ning nii püüdsin häälestada ka paarilist. Startisime rajale nimekirja keskelt, mis reeglina tähendab seda, et vastutegevus on võrdlemisi intensiivne. Sellest tulenevalt sai ka algusest peale valitud üpris turvaline marsruut: käisime pigem pikemat teed

ning vältisime selgelt vastaseohtlikke alasid. Vaatamata sellele tuli siiski paar korda jalgadele valu anda, et mitte vahele jääda, kuid kokkuvõttes pääsesime siiski ühtegi elukaarti loovutamata.

Tagantjärele vaadates on see üks olulisemaid emotsioone minu jaoks, mida sellelt võistlusest kaasa võtta. Reaalses elus on meil kõigil vaid üks elu ning ohu kriitiline hindamine käib ka vaieldamatult sõdurioskuste juurde.

Protokollist tulemusi analüüsides sai ka selgeks, mis oli meie edu tagatis – stabiilsus. Olime suutnud kõikides kontrollpunktides saavutada teise või kolmanda tulemuse, ühes punktis ka parima tulemuse. Samuti oli meie raja läbimise üldage

üpriski keskpärane. Suutisime orienteerumisel suuri eksimusi vältida, mis kompenseeris meie alalhoidlikust liikumistaktikast mõnevõrra pikema marsruudi. Samas tuli selle orienteerumise käigus siiski läbida traditsiooniliselt lugematuid kilomeetreid kõige ausamat Kesk-Eesti võsa, mis meele nii mõnelgi korral mõruks tegi. Traditsiooniliselt ei puudunud rajalt ka märjad metsaalused, laiad kraavid jms.

Üldiselt võib tõdeda, et selle võistluse edu aluseks on tugev ja tasakaalukas meeskond. Meie puhul tuli see selgelt kõikides aspektides välja. Oluline on, et orienteerumisel suudaksid paarilised teineteise otsuseid kontrollida ning viidata võimalikele

eksimustele. Samuti on oluline koos teekond läbi mõelda. Heas meeskonnas täiendavad paariliste oskused teineteist ning see tuleb meie puhul ka kenasti tulemustest välja.

Omalt poolt oleme kahtlemata tänulikud tervele korraldusmeeskonnale, peakohtunikule ning vastutegevuse ülemale. Rada oli aus ja teist aastat järjest on kõige kriitilisem komponent – ilm – võistlejaid soosinud. Punktidesse oli vaatamata pikale traditsioonile leitud uusi ülesandeid, mis nõudsid nii osavust, nutikust kui ka sõduriteadmisi.

Ditmar Martinson

Sakala maleva
kaitseliitlane

Kuidas mul Viljandis hing paelaga kaelas rippus

Aprilli viimasel nädalavahetusel toimunud Sõduriproov 2015 andis põhjuse tunda end kui vasikas varakavadiis karjamaal – tõmmata kopsud täis varakevadise värsket õhku, silgata mööda Viljandi põlde ja metsaaluseid, küll rõõmsal muigel, küll sõna otseses mõttes oma elu eest kas vastutegevuse või laukasügavuse eest pagedes.

Olen käinud väga paljudel võistlustel: suusatanud 100 km nii miinus 32-kraadises külmas Utria dessandil kui kõrbenud Pitka retkel lauspäikeses käes ning tarbinud 18 liitrit vett ööpäevas. Kuid ka Sõduriproov vaatamata oma lühemale distantile võttis jalust nõrgaks ja pani kohati hinge paelaga kaela rippuma. Kuigi distant polnud üle jõukäiv, muutis võistluse väga kurnavaks selle iseloom – käima küll palju ei pidanud, kuid see-eest polnud mahti korra maha istuda ja jalgu puhata, kuna jooksev aeg käis ning iga minut oli arvel.

Kui peaksin tooma välja ühe asja, mille poolest Sõduriproov teistest võistlustest ehk enim erineb, on see kahtlemata vastutegevus. Neid pa-

lehigis joostud sadu meetreid näen unes veel nädalapäevi hiljemgi. Sakala vastutegevus on kui hagijad, ei ole midagi öelda. Pole ühelgi oma varasemal võistluse kogunud, et sind varitsetakse öösel kell kaks ka süütu metsasihil, pole kogunud ka seda, et sind varitsusse sattumise järel sadu meetreid taga aetakse. Nagu ka seda, et varjud tihedasse pajuvõsasse ning seda tullakse läbi kammima. Karm värk. Silmapiiri ja vaenlase taju on peale Sõduriproovi aga korraldades tundlikumad. Aga kaks elu pidime kokku ikkagi loovutama, kuid pigem pidime mõistlikumaks konspireerumist ning metsas ning rägastikus rassimist. Iseasi muidugi, kas see ka võistluse iseloomu silmas pidades mõistlik oli, sest nii mõnigi kord nentisime tagantjärele, et enese, jõu ja aja säästmise nimel oleks olnud otstarbekam kinkida ära üks elu ja 30 minutit, kui rammida kilomeetreid soos ja rägastikus, kuhu ilmselt kadus märksa enam kui 30 minutit. Kuid eks selle võrra oleme järgmine kord targemad. Ja järgmist korda juba ootame põnevusega.

Ülesanded nõudsid

Et käepäraste vahenditega muna keeta, on kõigepealt vaja lõke põlema saada.

Foto EINAR MAHL

aga nii akadeemilisi teadmisi sõjatehnikast, nutti, meeskonnatööd, aga ka parasjagu õnne. Hing nagu ihaldanuks ka mõnd füüsilisemat punkti nagu takistusraja läbimine või auto lükkamine, kuid sellele vaatamata oli finišisse jõudes rihm omajagu maas. Väga põnevad olid nii relva pimesi kokkupanemine lahingpaarilise juhendamisel kui ka muna keetmine käepäraste vahenditega. Oma vaieldamatuks lemmikuks kujunes just köitesüsteemi abil jõe ületamine, kus oli kombineeritud nii nupukus köitesüsteemi kasutamisel, toores jõud kui ka osavus. Lisaks ka hirm kõr-

guse ja jõkke kukkumise ees. Kokkuvõttes vägevad emotsioonid ja rahulolu hingest. Väikene kripeldustunne ka muidugi, et teine koht vaid loetud minutite kaugusele jäi. Jalad ka muidugi parasjagu villis, sest öösel liinide all konspireerides ja taskulampi kokku hoides õnnestus maoli kraavis ära ikka käia. Ja hoidke alt, Sakala mehed! Järgmine kord teeme ühe Snickersi-pausi vähem ja pakume kõvemat konkurentsi.

Alo Aasma

Järva maleva
kaitseliitlane
Järva maavanem

OMA MAA

Kaitseliidu Lõuna-Eesti malevate ajaleht
Tellimisnumber 00911

Väljaandja: Kaitseliidu Sakala malev
Peetrimõisa 71073, Viljandimaa
Tel 717 9205
http://sakala.kaitseliit.ee
E-mail: omamaa@kaitseliit.ee
Pealik mjr Ahto Alas

Toimetus:
Tiina Ott, tel 5855 5092, 717 9217
Maiko Markus
Rein Kikas

Lembe Lahtmaa
Üllar Priks
Eda Kivisild

Trükk ja küljendus:
OÜ Vali Press, Põltsamaa

“Vabad mehed” maitseid metsas ajateenija elu

Sel kevadel leiab kolmel korral aset gümnaasiumi ja kutsekoolide õpilastele mõeldud riigikaitsealaager, kus nelja päeva jooksul saavad noored aimu “vabade meeste” elust.

Riigikaitsealaager algab esmaspäeva hommikul ja lõpeb neljapäeva õhtul. Eeskujuks on võetud ajateenistuse esimene metsalaager, kus korraldatakse ja õpitakse juurde sõdurioskusi. Seega on tegemist eelneva õppeaasta jooksul omandatud teoreetiliste teadmiste praktiseerimisega.

Olemuselt on korraldajad püüdnud laagri teha võimalikult sarnaseks kaitseväe laagriks.

Pärast kogunemist ja ümberriietumist on esimene etapp läbitud. Õpilased sarnanevad väliselt juba ajateenijatele. Seejärel võetakse pikka rivi, õppurid jagatakse rühmadesse ja omakorda jagadesse. On vähetõenäoline, et satutakse oma hea sõbra või sõbrannaga samasse jakku. See aga teebki kogu asja huvitavaks – õppurid peavad hakkama võõrastega koostööd tegema.

Olles rivis juba oma uue üksuse juures, hakatakse

Enne maastikule minemist on vaja läbida relvaõpe.

Foto SIGNE KOLD

kiiresti kuulama instruktorite õpetussõnu laagris käitumise ja distsipliini kohta. Kord on sama nagu kaitseväes – nagu üks, nii ka teised.

Kui moraal on loetud, jagatakse kätte relvad. Enne, kui saame nendega maastikule minna, tuleb läbida relvaõpe. Selleks kulub nii mõnigi tund. Metsa ei minda enne, kui viimne kui üks on saanud aru, kuidas laagris käitutakse nii relvaga kui ka relvata.

Siis masinatele ja sõit võib alata. Laager toimub Viljandist 20 kilomeetri kaugusel Väluste harjutusväljal. Esimese päeva jooksul saadakse selgeks, kuidas laager püstitada ja kuidas näeb välja öö laagris. Öösel on laagril

kogu aeg silmad peal. Öues kõnnib alati ringi vähemalt üks kaheliikmeline patrull. Nende ülesanne on valvata laagri vara ja kütta jahedamatel öödel telke.

Äratus on kell 6.30 hommikul. Aega on viis minutit ja siis peab olema relvaga riviplatsil. Edasine tegevus toimub keha ja vaimu äratamiseks.

Tunnid algavad kell 8.15. Päev kulgeb samamoodi nagu koolis, kuid ekstreemsemas keskkonnas: õppetund, väike paus ja jälle õppetund. Nii moodi terve päev. Vaba aeg saabub kell kaheksa õhtul, kui kõik on korralikult selgeks saadud.

Kõigil õppuritel on võimalik lasta neile väljastatud automaadist AK-4. See ei ole kohustuslik.

Laagris õpitakse järgnevate päevade jooksul, kuidas tegutseda üksi, meeskonnana, kuidas end maskeerida, õpitakse tundma kaarti ja käiakse orienteerumas.

Laagri lõppedes hooldatakse varustus ja tagastatakse see. Kui viimane asi – relv – on puhastatud, lubatakse koju. Õpilaste tagasiside on alati positiivne ja laagrist lahkudes küsitakse ikka, et kas järgmisel aastal saab tagasi tulla.

Oscari Moks
nooremveebel
Sakala maleva
väljaõppeinstruktor

Riigikaitsealaageris osalejad arvavad:

Laura Reining:

“Oli väga hästi planeeritud ajakava, meeldis, et söömine oli kindlatel aegadel ning kui midagi halvemat korda saadeti, tasusime sellega söögija lühenemisega. Laagris sai pidevalt füüsilist koormust, kandes kaasas enda rakmeid ja relva. Mulle meeldis saada neli päeva sellist trenni. Samuti saime teadmisi erinevatest sõjalistest olukordadest ning õppisime, kuidas enda positsioone hoida ja kaitsta. Üldiselt sain mõnusa riigikaitsega seotud väljaõppe koos väga toredate rühma ja õiglaste instruktoritega.”

Kati Narusberg:

“Laager oli väga huvitav ja põnev. See andis vajalikke teadmisi eluks ja hullult laheda kogemuse, mida mäletan pikalt. Seltskond ja juhendajad olid abistavad ja toetavad. Need õhähäired olid siiski mu lemmikud, sest see pinget ja ehmatus olid päris lähedalt. Sellise seltskonna ja korraldusega võib teine kordki minna!”

Roger Teor:

“Kohe meenub see, et kui öösel alarm oli ja me valves/positsioonidel olime, siis tasuks algul relva hoida safety peal, sest muidu näppu päästiku lähedal hoides võib tulemusena juhuslikult pauk kõia ning koos lahingu-paarilise korraldusega surnuks ehmuda.”

Kris Katry Kohv:

“Riigikaitsealaager oli minu jaoks väga põnev ettevõtmine. Esimesel päeval laagrisse jõudmine ja nägemine, millistes tingimustes need neli päeva tuleb olla, oli veidi ehmata. Arvasin, et ei ela seda üle. Aga siiski tein need päevad rõõmsalt läbi. Sain kanda sõjaväelase täisvarustust, teadmisi sõjaväelaste igapäevaelust, relva kandmisest ja lahingust. Nende päevade jooksul õppisin, kuidas on võimalik hakkama saada vähesega, omades ainult vajalikke asju.”

Karl-Erik Kumm:

“Kolm ööd telgis, tulikuuma ahi ja öösel läbi pea kõlavast lasud panid eelkõige järele mõtlema. Mõtlesin selle üle, et söda ei ole asi, mida mõngida ja mida nautida. Me ei kogunud küll päris lahingut, kuid kaks õhähäiret andis piisavalt hästi mõista, kui tõsine asi tegelikkuses on.”

Rihard Reimaa:

“Mina jäin riigikaitsealaagriga väga rahule. Eriti põnevad ja lähedad olid just õhähäired, täitsa tore oli täristada. Väga mõnus oli olla ilma internetita ja telefonita, hea rahulik. Veidi tüütu oli relva endaga kogu aeg kaasas kanda, kuid see õpetas oma asjade eest vastutama. Kiitma peab ka kokkaid. Väga head söögid olid ja köht ei olnud kordagi tühi. Selle laagri peale mõeldes meenuvad ainult positiivsed asjad. Lähets teine kordki. Saime harjutada sõjaväeks, kuhu mul kindlasti ka plaanis minna on.”

Ilu ja valu Põlvamaa männimetsas

Mida kauem võistlejad kummipaati hoidsid, seda täpsemad koordinaadid saadi.

Foto HANNES VANATOA

Naiskodukaitse koormusmatkal osalenud Valgamaa naiskondade sõnul tundus võistlus mullusest lihtsamgi. Samas oli nii üsna ekstreemseid kui ka kiiksuga ülesandeid.

Mai algul Põlvamaa metsades aset leidnud võistlusel «Ilu ja valu» läks rajale 17 võistkonda, kellest lõpujoone ületas 15. Kaksikvõidu eest hoolitsesid Valgamaa naised ning 3. koht läks Alutaguse ringkonda. Lasteaiaõpetajana töötav ja vabal ajal kodutütardel Valgamaa ringkonnavanemana asju ajav Sigrit Säinas sõnas, et oli ikka ilus üllatus tulla mõlema võistkonnaga pjedestaali kõrgematele kohtadele. Samas tõdes võistkonnakaaslane Geiri Sperling, et erilisi ette-

valmistusi ei tehtud. «Saime mõne korra kokku, vaatasime materjale, panime varustuse kokku. Laskmist harjutasime ehk kõige enam.»

Pääs Pitka retkele innustas pingutama

Peamine, mis pingutama ärgitas, oli soov pääseda Pitka retkele. «Seadsime eesmärgiks võita, sest võitja esindab organisatsiooni ka Pitka retkel,» rääkis Sigrit Säinas. Teisena lõpetanud naiskonnas võistelnud Liis Hulkko, kes praegu veel laeval töötab, kuid peagi ajateenistusse astub, lisas, et rajal käis pidev iseenda tagant sundimine. «Vahepeal oli raske, vihma sadas ja märg oli. Aga soov matk

läbi teha ja see edukalt lõpetada oli niivõrd suur, et tuli enast lihtsalt tagant utsitada ja tulemus ei ole üldsegi paha.»

Võidust jäi tema sõnul tegelikult vaid hästi natukene puudu. «Peaaegu 30 tundi olime juba rajal olnud ja keskendusime lõpujooksule. Sellel jäi meil eelviimane punkt kahe silma vahele ja sinna need võidupunktid läksidki.»

Stardile eelnes pidulik avamine, võistkondade esindajate instrueerimine, õhtusöök ja varustuse kontroll. Suurem osa järgnenud öötundidest tuli veeta Palojärve ääres luureandmeid kogudes. Muide, ülesande täitmiseks vajalikke koordinaatide saamiseks tuli enda pea kohal hoida kummipaati relvadega. «Mida kauem võistkond suutis paati koos relvadega üleval hoida, seda täpsemad koordinaadid meile luureülesandeks anti. Raske oli,» lisas Sigrit Säinas.

Vaenlasele kordagi vahele ei jäänud

14 kontrollpunktiga raja pikkus oli linnulennult umbes 35 kilomeetrit, kuid Sperlingu sõnul läbisid nemad peaaegu 70 kilomeetrit. «Kõikjal ikka otse minna ei saanud. Vastutegevust tundus seekord igal pool olevat. Ühel korral meil vedas: õnnestus ära kasutada hetke, mil vastutegevuse liikmed andsid

intervjuud, ja lipsasime otse nende selja tagant üle truubi.» Kui Valga esimesel võistkonnal läks korda läbida rada ilma “vaenlastele” vahele jäämata, siis teine tiim pidi ühe elutalongi siiski loovutama. Ülesandeid, millega kontrollpunktides hakkama tuli saada, oli mitmesuguseid. Üheks lõbusmaks katsumuseks pidasid Valga naised aga eelviimast ülesannet. «Õine pannkookide küpsetamine oli päris põnev. Pidime kaheksa minuti jooksul priimuse peal viis pannkooki tegema. Lisaks ajaraamidesse mahtumisele pidid koogid ka maitsvad olema,» lausus Sperling.

Põhjust rahul olla

Kokkuvõttes jäid Valga naised rahule – ikkagi kaksikvõit! Ühe plussina võrreldes eelmise aastaga toodi välja veel, et seekord pidasid jalad vastu. „Koormusmatkade puhul on hea veel see, et mitte kunagi ei ole rada ja ülesanded sarnased,» lisas Geiri Sperling. Võidukasse naiskonda kuulid Geiri Sperling, Sigrit Säinas, Merlyn Kahr ja Lisette Tohus. Teisena lõpetanud tiim käis rajal koosseisus Kristina Svirskaja, Liis Hulkko, Krista Roio ning Siiri Raamets.

Rein Säinas
Valgamaalase
ajakirjanik

Koormusmatk – matkamine koormusega

Esimese mai hommik. Juba on keskmisest kõrgem ärevus sees. Sõit Põlvasse läks kiiresti. Teel olles avastasime, et kohustuslik laskemoon oli koju jäänud. Tekkis kerge paanika, kuid probleem õnnestus lahendada.

Põlvas avamisel jäi kõrvu kõlama väljend: “Ilusad inimesed valusal maastikul.” Oleks pidanud kohe uskuma. Valus see maastik oli.

Start oli meil reede õhtul kell 22.30. Järgmisel hommikul kella kaheksa paiku tekkis meil kiusatus katkestada. Seda enam, et öösel olime kaotanud kaasvõitleja, kes jäi alla kraavile ja gravitatsioonile.

Puhkasime tunnikese. Pidasime nõu. Esindajatelt tuli kindel käsk: “Jätkata!” Jätkasimegi. See oli õige otsus.

Kontrollpunktides läks nii ja naa. Nagu ikka, alguses ei saanud vedama ja lõpp läks juba libedamalt.

Kuigi lõpptulemus ja koht ei ole kiita, olime rahul ikka. See oli raske. Koormusmatk ei olnud võistlemine ainult teiste võistkondadega, vaid ka võitlus iseendaga, sest kaine mõistus hakkas peale 40. kilomeetrit ära kaduma. Lõpuks oli terve keha juba valus. Targem oli sellele mitte mõelda. Kokku saime värsket männiõhku nautida tervelt 62 kilomeetrit.

Meie uskumatu kaardilugeja viis meid igast soost ja rabast läbi, isegi jõest saime läbi. Just. Saime karastatud ka. Jõgi oli külm ja märg, aga läbisime selle.

Viimased viis kilomeetrit. Surm oli juba silme ees, tempo oli peal, lõpp juba paistis. Lõpus oli – saun. Muidu oleks toregi olnud, aga saunas oli aega olla kaheksa minutit, samal ajal pidi veel loogikaülesannet lahendama. Seetõttu ei märganudki, kas saun oli üldse soe või külm. Pärast kuueminutilist pesemist (rohkem ei antud aega) soe supp ja magama.

Igatahes oli meelde jääv kogemus.

Lisette Tohus Valga ringkonnast veetakistust ületamas.

Foto SIGRIT SÄINAS

Mirjam Trallmann
Sakala naiskodukaitsja

AJA LUGU

Eesti ohvitserist Punaarmee kindraliks II

Järgnev jutt ei haaku esmapilgul ehk eelnevalt meie lehes avaldatud kindralite lugudega, sest seni on ju olnud üldiselt teada, et n-ö ajalooliselt Viljandimaalt on pärit 11 kindralit, aga ajaloo keerdkäigud mängivad vahel ka vingerpussi ja nii tulebki välja, et neid on siiski enam.

Jaan Lukast (ka Luukas) (VR I/3 ehk Vabadusristi esimese liigi kolmanda järgu ordeni kavaler) tuntakse rohkem Eesti kaitseväge kolonelina, kuid siiski on ta kandnud ka kindrali paguneid.

Sündis Jaan Lukas 24. (vana kalendri järgi 12.) oktoobril 1892 tollasel Pärnumaal Karksi vallas talupidajate peres. Tsaarivalitsuse ajal olid paljud eestlased, enamikus vaesemad nn maatamehed, vahetanud usku, et saada maaomanikeks. Seda olid teinud ka Jaan Lukase vanemad ja saanud „pravoslavnõideks“ ehk õigeusklikeks. Nii ristiti ka poeg Jaan kirikukirjas Ivaniks ja tema isa nimeks sai Marguse asemel Mark.

Õppis õpetajaks

Noor Jaan õppis Karksi vallakoolis ja Karksi õigeusu kihelkonnakoolis ning 1907–1911 Pihkva õpetajate seminaris. Pärast seda töötas ta õpetajana Haapsalu Nikolai õigeuskoolis. 1913. aasta oktoobrist alates teenis ta 15. Siberi kütipolgus.

Esimese maailmasõja puhkedes sai ta 1915. aastal astuda esimesse Irkutski lipnikekooli ja talle omistati selle lõpetamisel lipniku auaste. Seejärel teenis Lukas nooremohvitserina 28. Siberi tagavarapataljonis ja 210. Bronnitsa jalaväepolgus. 1916. aasta augustis sai temast rooduülem.

Enne võimupööret Venemaal teenis ta 408. Kuznetski jalaväepolgus rooduülemana. Segasel revolutsioonijal oli ta ka polgukomitee sekretär ja pataljoniülema kohusetähta.

Eesti Vabadussõja puhkedes teenis Lukas Eestis kuuenda jalaväepolgus ja oli 1919. aasta detsembrist polgu majandusülem. Ta osales lahingutes Punaarmee ja Landeswehri vastu Lõuna-Eestis, Lätimaal ja Narva rindel ning sai selle eest autasuks Viljandimaal Heimtali vallas Vardi mõisast Aru talu. 1920. aasta veebruaris ühendati Lukas kapteniks. Aastatel 1921–1922 õppis ta alalisväge ohvitseride kur-

Jaan Lukas.

sustel, 1928–1930 Kõrgemas sõjakoolis ja 1933–1940 Tartu ülikooli õigusteaduskonnas. Selle ta ka lõpetas.

1930. aasta veebruarikuust alates oli Lukas kaitseväge staabi käsundusohvitser; sama aasta oktoobrist aga haridus- ja sotsiaalministeeriumi riigikaitsealase kasvatus- ja õpetuse instruktor ning Viljandi- ja Pärnumaa kooliõpilaste riigikaitsealase õpetuse piirkonnajuht.

Ta oli 1933. aastal ilmunud raamatu „Riigikaitse õpetuse käsiraamat kesk- ja kutsekoolidele“ kaasautor.

Majori auaste omistati Jaan Lukasele 1929. aastal, kolonelleitnandiks ühendati ta 1934. ja koloneliks 1940. aastal. Ta oli Vabadusristi Vendade Ühingu Tallinna, Võru, Tartu ja Narva osakondade liige.

Ta sai autasuks Viljandimaal Heimtali vallas Vardi mõisast Aru talu.

Võitles Velikie Luki all

1940. aastal kui Nõukogude Liit okupeeris ja annekteeris Eesti, liideti 182. laskurdiviisi 232. laskurpolku ka Eesti sõjaväeteine üksikjalaväepataljon. Väeosa asukohaks sai Elva ja polgukomandöriks polkovnik Jaan Lukas.

Sõjakirjasaatja Gerhard Rahnulo kirjutas selle kohta: „Vastikustundega asendasid eestlased oma rahvuslikud vormitunnused punaväe omadega. Selles nähti enda alandamist, kuid mehed tahtsid igal võimalusel jääda relvade juurde, et esimesel võimalusel astuda välja oma kodumaa ja rahva kasuks.“

1941. aastal Eesti Vabariigi endiste sõjaväelaste hulgas tehtud puhastusest ja arreteerimisest Jaan Lukas pääses. Juunist 1941 viibis ta Moskvast

1942. aastal oli ta sõjaväeakadeemia õppejõud Kesk-Aasias.

M. V. Frunze nimelise sõjaväeakadeemia täienduskursustel ning 1942. aasta märtsikuuni oli ta sõjaväeakadeemia õppejõud Kesk-Aasias. Seejärel suunati ta loodava seitsmenda Eesti laskurdiviisi 300. laskurpolgu komandöriks.

1942. aasta septembrist kuni 1946. aasta kevadeni oli ta Nõukogude armee kaheksanda Eesti laskurkorpuse staabiülem. Ta võttis osa lahingutest Saksa vägede vastu Velikie Luki all. Punaarmee kindralmajori auaste omistati talle 1943. a. 1944. aastal sai Lukasest ÜK(b)P liige.

Pärast sõda, 1946. aasta sügisest määrati Jaan Lukas Tallinna polütehnilise instituudi sõjalise kateedri juhatajaks ja ta oli 1947. aastast ENSV ülemnõukogu liige. Ta koostas ka eestikeelse „Sõjalise ettevalmistuse kursuse“ I-II osa (1948–1950).

Puhastuspleenum

1950. aastal kommunistide ladvikus toimunud käärimise ja EK(b)P Keskkomitee VIII pleenumi tagajärjel arreteeriti ka Jaan Lukas ja ta mõisteti 25 aastaks vangi. See pleenum on tuntud peamiselt Eesti kunstnike, kirjanike ja haritlaste massilise kodanlikuks natsionalistiks nimetamise ja selle eest karistamise poolest. EKP KK I sekretär Nikolai Karotamm sunniti ametist lahkuma ja tema asemele asus Johannes Käbin, kes juhtis parteid kuni 1978. aastani.

Kindralmajor Lukas suri 8. mail 1953 Irkutski oblastis Taišetis OzerLagis ja rehabiliteeriti 1958. aasta veebruaris.

Jaan Lukas oli abielus Martha-Katharina Mõttusega, kes arreteeriti samuti 1950. aastal ja vabanes 1953. Neil oli poeg Helder-Mark (s 1923) ja tütar Aino-Eevi (s 1930). Viimane on jurist, professor Ilmar Rebase abikaasa ja Vabadusristi kavaleri, major Otto Nurmbergi tütre Virve kooliõde. Nii on põimunud eestlaste eluteed.

Jaan Lukasele on asetatud kenotaaf Tartus Puiestee Vana-Petri kalmistule, tema nimi on tahvlil Eesti sõjameeste Tori kirikus.

Teda on autasustatud Kotkaristi III klassiga (1936), Vene Anna Ordeni III ja IV klassiga ning Stanislavi Ordeni III klassiga. Jaan Lukase elukäik näitab, kuidas keskkond ja muutunud võimsuhted võivad muuta ja määrata inimese olemust ja käitumist. Elu alalhoiduinstinkt, püüd ennast säilitada toeks perekonnale ja lastele, võib-olla ka minevikuteod: tsari truuteenimine, õigeusklikuks olemine ja palju muudki, mida kahjuks me kõike ei tea ega saagi teada, võivad ühel või teisel motiivil juhtida inimese käitumist ja tegutsemist äraarvamatuult. Siiski ei saa oletatkuks teha ka neid tegevusi, mida kolonel Lukas Eesti heaks on teinud.

Ajalugu on ajalugu ja seda tulebki paraku võtta just sellisena nagu see on olnud.

Ülevaate koostas

Rein Kikas

ÕNNITLEME

70

Valjo Männiste

Tartu

60

Guido Riitsalu

Auleid Sau

Küllike Paluste

Ülo Tammiksaare

50

Urmas Sõlg

Saido Soodla

Harri Teras

Peeter Pilden

Tõnu Leppik

Raul Palsner

Helju Sarapuu

Sirje Vainola

40

Janis Männiste

Aleksandr Tsvetkov

Janek Matin

Gert Laiuse

Kersti Kivirüüt

30

Peeter-Ilja Pesor

Rain Tobreluts

Paap Nõmm

Mihkel Luht

Raigo Mägi

Kaarel Tuvi

Paavo Kroon

Meelike Öun

Rauno Ulmas

Ahti Lind

Kadri Lehtla

Timmoo Kroonmäe

Põlva

Sakala

Tartu

Tartu

Tartu

Tartu

Põlva

Põlva

Tartu

Tartu

Tartu

Tartu

Tartu

Võrumaa

Võrumaa

Võrumaa

Võrumaa

Võrumaa

MÄLUMÄNG

Mälumäng

5

- Noorte Kotkaste organisatsioon taastati koos Kodutütarde organisatsiooniga ametlikult 12. augustil 1989 Pärnumaal Tahkurannas. Mis oli taasloodud organisatsiooni nimi?
- Noored Kotkad asutati Kaitseliidu Vanematekogu otsusega 27. mail 1930. Milline Eestis tegutsenud noorteorganisatsioon oli Kaitseliidu noorteorganisatsiooni Noorkotkad eelkäijaks?
- Kes oli Noorte Kotkaste Sakalamaa maleva kõige esimene pealik?
- Sakala malevale annetati oma lipp 6. juunil 1926. aastal. Mis on Sakala maleva lipukiri?

Küsimused koostas

Kpt Enno Teiter

4. mälumängu vastuseid ootame 20. juuniks, 5. mälumängu omi aga 20. juuliks toimetuse e-postiaadressile omamaa@kaitseliit.ee. Märkige juurde oma nimi, kontaktandmed ja mälumängu number. Õigete vastuste saatjate vahel loosime välja auhinna.

Mälumängu 3 vastused

- Kõigil Venemaa koosseisu kuulunud territooriumitel sh ka Eestis, kehtestas Ajutine Valitsus naiste valimisõiguse 15. aprillil 1917, esmalt kohalikel, hiljem (20. juunil 1917) ka parlamendivalimistel. Ajutise Valitsuse määruste kohaselt oli valimistel vanuse alampiiriks 20 eluaastat.
- Eesti põhiseaduse § 58 alusel on hääleõigus piiratud kuriteos süüdimõistetud ja vanglakaristust kandvatel isikutel nii Riigikogu, kohaliku omavalitsuse volikogu kui ka Euroopa Parlamendi valimistel. Ühtlasi ei või nad osa võtta ka rahvahääletusest. Piirang kehtib kõigile vangidele, sõltumata toimepandud kuriteo laadist või määratud karistuse pikkusest.
1992. a põhiseadus sätestab esmakordselt paaritu arvu saadikukohti Riigikogus. Põhiseaduse Assamblee väitel väljastab Riigikogu liikmete paaritu arv totaalse patiseisu parlamendis, kus mingis küsimuses saadikute hääled lähevad pooleks ja siis ei ole mingit võimalust otsust vastu võtta (Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee, lk 183).
- Vabariigi President peab Riigikogu erakorralised valimised välja kuulutama kolmel juhtumil: 1) kui 14 päeva jooksul, arvates peaministri kandidaadi ülesseadmise õiguse üleminekust Riigikogule, on Vabariigi Valitsuse koosseis Vabariigi Presidendile esitamata (PS §89 lg 6); 2) kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthääle enamust (§105 lg 4); 3) kui Riigikogu pole riigieelarvet vastu võtnud kahe kuu jooksul pärast eelarveaasta algust (§119).
- Eestis on naisministrid täitnud kõige sagedamini sotsiaalkultuurilisi funktsioone, olles rakendatud kõige enam sotsiaalministriina.